

**Uppdrag att redovisa alternativa
prisomräkningsmetoder för
försvarsmaterielanslagen**

Uppdrag att redovisa alternativa prisomräkningsmetoder för försvarsmaterielanslagen

Producent SCB, Statistiska centralbyrån
Avdelning för ekonomisk statistik
Solna strandväg 86
171 54 SOLNA

Förfrågningar Peter Nilsson
010-479 42 21
Peter.nilsson@scb.se

Det är tillåtet att kopiera och på annat sätt mångfaldiga innehållet.
Om du citerar, var god uppge källan på följande sätt:
Källa: SCB, Uppdrag att redovisa alternativa prisomräkningsmetoder för
försvarsmaterielanslagen

Government mandate to report alternative price indexation methods for the funding of defense equipment.

Producer Statistics Sweden
Department of economic statistics
Solna strandväg 86
SE-171 54 SOLNA, Sweden

Enquiries Peter Nilsson
+46 10-479 42 21
Peter.nilsson@scb.se

It is permitted to copy and reproduce the contents in this publication.
When quoting, please state the source as follows:
Source: Statistics Sweden, Government mandate to report alternative
price indexation methods for the funding of defense equipment.

Innehåll

Sammanfattning	4
Läsanvisning	5
Försvarsprisindex – en historisk tillbakablick	6
Uppdraget	8
Kostnader som ska täckas	9
Dagens prisomräkning	12
Synpunkter på dagens prisomräkning	14
Om prisindex, arbetskostnadsindex och dess användning	15
Prisindex i producent- och importled.....	15
Konsumentprisindex.....	16
Arbetskostnadsindex.....	18
Deflatering	19
Priskompensation	19
Avtalsreglering.....	19
Utmaningar och avvägningar	21
Alternativa prisräkningsmetoder	26
Detaljerade index ITPI	28
ITPI SPIN 25-30, 33 Verkstadsvaror och tjänster	32
HMPI Verkstad, IMPI Verkstad samt TPI.....	34
AKI verkstad, ITPI verkstad, oreglerat	36
KPI.....	38
KPI-KS.....	40

Rullande 3-årsgenomsnitt på Verkstad HMPI, verkstad IMPI och TPI	42
Sammanfattning	43
Slutsatser	45
Referenser.....	47
Bilagor	49

Sammanfattning

Syftet med prisomräkning av försvarsmaterielen är att rensa bort inflation från inköpen så att politiska beslut avser reella förändringar. Prisomräkningen ska alltså kompensera för prisförändringar men inte reella förändringar av försvarets inköp och vidmakthållande av materiel.

Bakgrunden till uppdraget som SCB har fått är att syftet och konstruktionen i nuvarande prisomräkning kan uppfattas som otydliga. Det finns olika syn på vilka prisförändringar som indexet ska kompensera för.

Uppdraget är avgränsat till att utgå från riktlinjerna för pris- och löneomräkningen som beslutats av riksdagen (prop. 2010/11:1, bet 2010/11:FiU1, rskr. 2010/11:64). Det innebär bland annat att metoderna ska baseras på prisutveckling i den konkurrensutsatta sektorn.

SCB har i enlighet med uppdraget tagit fram ett antal alternativa metoder för prisomräkningen. För- och nackdelar med metoderna samt historisk utveckling relativt dagens metod redovisas. Vi har i de olika alternativen skiftat mellan detaljerade och mer aggregerade index och skruvat på komplexitet och nivå på anpassning till försvarets faktiska förhållande. Vi har utgått från både producentprisindex, arbetskostnadsindex och konsumentprisindex.

Ingen av de föreslagna metoderna eller nuvarande metod är bra utifrån alla kriterier. Avvägningar är därför nödvändiga. Framför allt är det följsamhet gentemot faktisk prisutveckling för försvarsmaterielen som är svårast att hantera i en prisomräkning som baseras på officiell statistik. Om prisomräkningen inte motsvarar försvarets faktiska prisutveckling riskerar detta leda till att politiska beslut fattas från osäkra underlag.

Syftet med prisomräkningen kan uppfattas som otydligt om den försvarspecifika prisutvecklingen avviker från prisutvecklingen inom den konkurrensutsatta sektorn. I det avseendet skiljer sig inte de föreslagna metoderna från nuvarande eftersom de alla utgår från riktlinjerna för pris- och löneomräkningen. Det är dock SCB:s bedömning att konstruktionen för prisomräkningen förbättras med de i rapporten föreslagna metoderna.

Läsanvisning

Rapporten inleds med en kort historisk tillbakablick av de olika indexmodeller som legat till grund för Försvarsprisindex sedan 1959. Därefter presenteras uppdraget som SCB fått av regeringen och sedan vilka kostnader som ska regleras. Nästa avsnitt presenterar utformningen av dagens prisomräkning av försvarsmaterielanslagen och sedan följer ett kapitel som behandlar delar av den kritik som har lyfts mot denna. Ett kapitel beskriver generellt den officiella statistiken inom området, samt de huvudsakliga användningsområdena för dessa statistikprodukter.

Efter den bakgrunden kommer ett avsnitt om de utmaningar och avvägningar som uppdraget innebär. I kapitlet förs ett resonemang utifrån de olika och delvis motstridiga krav som finns i uppdraget; om generella eller detaljerade index är att föredra; vilken marknad prisomräkningen ska utgå från; utmaningen kring inbyggda incitament för produktivitetsförbättringar; samt den rådande situationen med två-års fördröjning i systemet. I kapitlet berörs även valutans effekter.

Rapportens kärna är det nästkommande kapitlet där alternativa prisomräkningsmetoder föreslås. SCB presenterar flera relativt olika förslag och bedömer dess för- och nackdelar utifrån uppställda kriterier.

Avslutningsvis innehåller rapporten slutsatser.

Försvarsprisindex – en historisk tillbakablick

Som bakgrund presenteras i detta avsnitt en historisk tillbakablick av försvarsprisindex som varit i drift sedan 1959. Metoden för prisomräkning har ändrats ett flertal gånger sedan 1959 och nedan ges en summarisk sammanställning framförallt hämtat från SCB:s rapport ”Kartläggning av försvarsprisindex” från 2009 (SCB 2009) samt ESV:s rapport ”Översyn av försvarsprisindexet för materiel” från 2010 (2010:18).

Det var tydligt från början att syftet med prisomräkning av försvarsmaterielen var att hålla det reala innehållet i den planerade verksamheten oförändrat. Metoden för prisomräkningen var i dess första utformning utformad från detaljerade index och utgick från prisutvecklingen inom ett trettiotal olika anslagsgrupper i försvarshuvudtiteln.

Under sextiotalet ändrades metoden så att utgiftsramen höjdes med 2,5 procent årligen i fasta priser. Motivet till det var att kompensera för ökade kostnader pga. den internationella militärtekniska utvecklingen.

Från slutet av 60-talet modifierades indexkonstruktionen på så sätt att löneökningar inte fullt ut komparerades - lönestegringar reducerades med 2,5 procent, vilket skulle motsvara den förväntade produktivitetsutvecklingen.

Från 70-talet antogs en ny metod. Nettoprisindex skulle användas för att kompensera för prisförändringar inom försvaret. Nettoprisindex (NPI) beräknades utifrån konsumentprisindex (KPI) på så sätt att nettot av indirekta skatter och subventioner exkluderades från KPI. Det var inte primärt ett inflationsmått för hushållen utan syftade till att visa utvecklingen av intäkterna för den konsumtionsvaruproducerande sektorn.

1978 års försvarskommitté konstaterade att metoden inte fungerade önskvärt eftersom de faktiska försvarskostnaderna utvecklades snabbare än NPI, särskilt beträffande lönekostnadsdelen. I början av 80-talet beslutades därför om en ny metod som innebar att ett index för löneutveckling för statstjänstemän användes tillsammans med NPI.

Under mitten av 80-talet kompletterades priskompensationen på så sätt att växelkursförändringar togs i beaktande enligt olika indexformler.

Under slutet av 1980-talet infördes ett nytt system där prisomräkningen i FPI delades upp i fem delindex avseende olika kostnadslag - löner,

inhemsk försvarsmateriel, importerad försvarsmateriel, oljeimport samt övrigt. Officiella index skulle användas och en korrektion för materielimportens större beroende infördes.

Försvarsbeslutet 1992 angav ett nytt innehåll för prisomräkningen för försvarsmateriel¹ En rad korrigeringar av denna konstruktion gjordes därefter. År 1993 infördes en så kallad teknikfaktor, vilken ökade den årliga uppräkningsen med 1,5 procentenheter för att täcka en högre volymförändring genom teknisk utveckling. 1995 beslöts att JAS skulle hanteras separat i prisomräkningen och att IMPI då inte längre skulle användas, utan i stället ett vägt index för valutaförändringar multiplicerat med KPI-förändringen i respektive land. Vikterna skulle uppdateras årligen. Teknikfaktorn avskaffades år 2000, efter kritik från bland andra Riksdagens revisorer med motivet att försvarets priskompensationssystem skall vara jämförbart med vad som gäller för den övriga statsförvaltningen.

Nuvarande Försvarsprisindex, från 2012, baseras på aggregerade index i producent- och importled. Argumenten för denna ändring beskrivs senare i denna rapport.

---

¹ Inhemsk materiel: 65 % AKI SNI 28-35+ 27 % ITPI SNI 28-35 +8 % oreglerad. Importerad materiel (inkl. JAS): IMPI för verkstadsvärd 28-35, Byggnader: Byggnadsstyrelsens uppräknings för byggnader

Uppdraget

Från Regeringens prop. 2010/11:1:
Målsättningen med FPI är, liksom för den generella pris- och löneomräkningen, att politiska beslut och prioriteringar kring öknings- eller minskningar av resurser inom verksamhetsområdet ska avse reella förändringar. Syftet med FPI i den statliga budgetprocessen är därmed att skilja ut inflation från den totala förändringen av kostnaderna inom materielanslagen. Kostnadsförändringar utgörs av både en pris- och en volymkomponent.

Regeringen har gett Statistikmyndigheten SCB i uppdrag att identifiera och redovisa alternativa metoder för att prisomräkna försvarsmaterielanslagen (se bilaga 1).

Metoderna ska utgå från riktlinjerna i pris- och löneomräkningen som Riksdagen har beslutat (prop. 2010/11:1, bet 2010/11:FiU1, rskr. 2010/11:64). Det innebär att målsättningen med prisomräkningen är att löpande kompensera för prisförändringar (inflation) men inte för reella förändringar (volym och kvalitet) inom dessa verksamhetsområden. Politiska beslut ska därmed avse reella volymer då prisomräkningen har hanterat inflationen. Metoderna ska baseras på prisutvecklingen i den konkurrensutsatta sektorn. I uppdraget anges vidare att metoderna ska kännetecknas av en hög förutsägbarhet och generera omräkningstal med en låg grad av årlig variation.

Nuvarande metod för prisomräkning beslutades 2011 (Prop. 2010/11:1) efter en översyn av Ekonomistyrningsverket (ESV 2010). Metoden ansågs enklare och mer transparent jämfört med tidigare eftersom den uteslutande baseras på förändringstal i officiell statistik, även om vikterna för de olika anslagsområdena baseras på underlag från försvarsmakten. Prisomräkning med officiella prisindex skulle också ge incitament till en effektivisering och kostnadspress, eftersom statistiken redovisar prisutvecklingen i den konkurrensutsatta sektorn.

Som bakgrund i uppdraget till SCB nämns särskilt en rapport från Statskontoret (Statskontoret 2018) där det framhålls att syftet och konstruktionen för nuvarande försvarsprisindex kan uppfattas som otydliga. Det finns olika syn på hur indexet bör vara konstruerat och vilka prisförändringar som indexet ska kompensera för. I Statskontorets rapport hänvisas till flera andra studier (se t.ex. FOI 2018) som visar att den faktiska prisutvecklingen för försvarsmaterielen kan skilja sig från den allmänna prisutvecklingen enligt nuvarande försvarsprisindex. Flera möjliga anledningar till det redovisas.

I uppdraget till SCB anges att det, mot bakgrund av bl.a. Statskontorets rapport, finns behov av att identifiera och redovisa alternativa metoder för att prisomräkna försvarsmaterielanslagen. SCB ska redovisa för- och nackdelar samt bedöma konsekvenserna av dessa jämfört med dagens metod.

Vi kommer i rapporten hänvisa till de synpunkter som olika aktörer lyft gällande nuvarande prisomräkning. Kartläggningen avgränsas till att omfatta FPI (och dess underlag) som används för försvarets omräkning för materielanslag för anskaffande och vidmakthållande av materiel.

Kostnader som ska täckas

Med försvarsmaterielanslagen avses de delar av anslagen *1:1 Förbandsverksamhet och beredskap* samt *1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar*, som avser anskaffning och vidmakthållande av försvarsmateriel.

SCB har på begäran fått ett omfattande och detaljerat underlag avseende försvarsmaterielanslagen från Försvarsmakten och FMV för perioden 2017-2019 samt delar av 2020. Denna fördelning har gjorts enligt SPIN 2015² som SCB:s index i producent- och importled baseras på. På grund av olika omständigheter (nya IT-system hos Försvarsmakten och tidspress) har en del utgifter inte kunnat kategoriseras enligt SPIN 2015 på utsatt tid. SCB har, efter samråd med Försvarsmakten, kommit fram till att inkomna uppgifter är tillräckliga för syftet. De uppgifter som i första steget inte kunde kategoriseras, har i andra steget hänförs till samma produktgrupper som närliggande redan kategoriserade utgifter.

Underlaget används i detta uppdrag för viktberäkningar till de alternativa prisomräkningsmetoder som presenteras senare i rapporten. Detta görs endast för att kunna ge en bild av de olika alternativens nivåutveckling och volatilitet historiskt. Vid en eventuell skarp prisomräkning med något alternativ behöver mer analys göras av ingående produktgrupper och vilka prisindex som bäst matchar. Detta bör i så fall ske i dialog med Försvarsmakten och FMV.

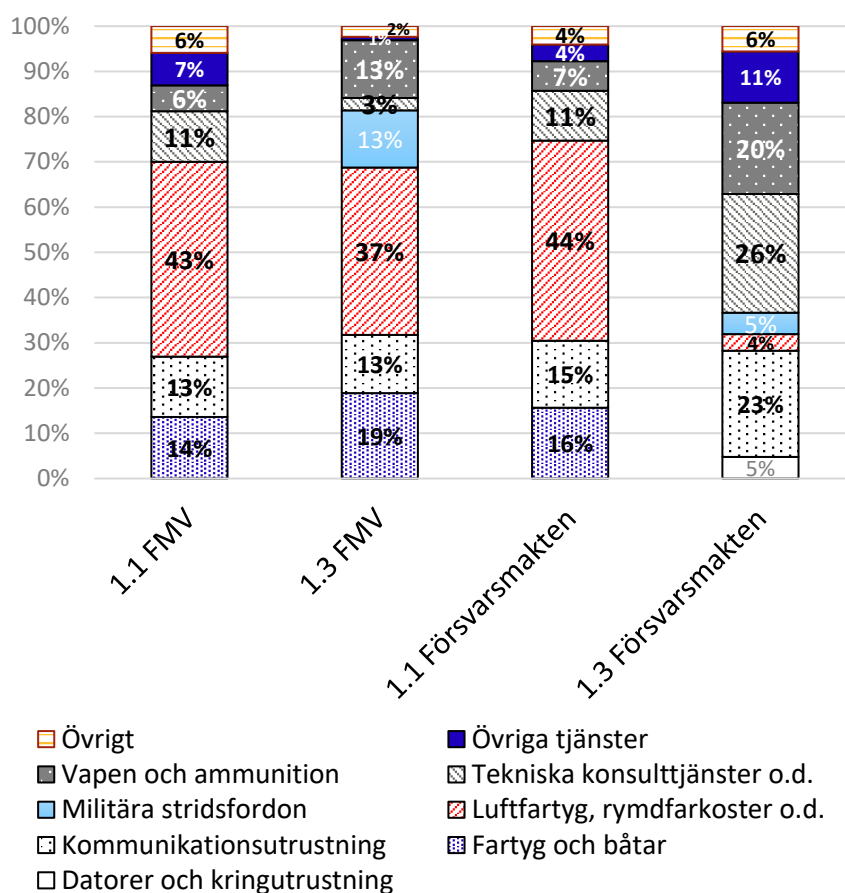
FMV disponerar inte anslag 1.1 men har dock en avgiftsfinansierad verksamhet gentemot Försvarsmakten vilket innebär att även FMV upphandlar leverantörskontrakt inom detta anslag. Denna del av kostnadsmassan har behandlats separat och benämns FMV 1.1.

År 2019 användes försvarsmaterielanslaget till utgifter för drygt 25 miljarder SEK. Det är anslagspost 1.3 Anskaffning av materiel och anläggningar den tyngre posten med 59 % av anslaget. I denna rapportens alternativ till prisomräkning behandlas i de flesta fall hela försvarsmaterielanslaget som en klump. Det är möjligt att behandla anslagsposter och myndigheter separat i prisomräkningen med anslagsspecifika och/eller myndighetspecifika vikter. Detta ökar möjligheten att ge en följsam indexutveckling men det blir mindre transparent och mer kostsamt.

---

² SPIN 2015 är en statistisk standard för klassificering av varor och tjänster efter ursprung i produktionen.

SCB har översiktligt analyserat och grupperat utgifterna för olika mindre produktområden till hanterbara huvudområden/aggregat. Själva aggregaten verkar vara relativt fasta under perioden även om fördelningen mellan respektive område kan ändras väsentligt mellan åren. Detta innebär att vägningstalen behöver räknas om med viss frekvens.

Figur 1. Andelar 2019 efter myndighet och anslag

I figur 1 ovan visas utgifternas fördelning efter myndighet och anslag för år 2019. Som synes är det en stor del av utgifterna som består av luftfartyg samt fartyg och båtar för FMV och för Försvarsmakten inom anslagspost 1.1. Försvarsmaktens utgifter inom anslagspost 1.3 skiljer sig markant från övriga med ett större inslag tjänster och mer datorer och kommunikationsutrustning. För anslagspost 1.3 står vapen och ammunition och militära stridsfordon för en dryg fjärdedel av utgifterna.

Cirka 20 till 30 % av utgifterna avser varuimport. Dessa inköp sker huvudsakligen i USD och Euro. Endast en liten del av dessa valutarisker hanteras genom valutasäkring i dagsläget.

Runt 70 % av FMV:s leverantörsbeställningar har i sin tur varit reglerade mot index och av dessa är det cirka 80 % som prisjusteras mot ett löneindex eller annat arbetskostnadsindex och cirka 20 % mot materialindex. Det är endast kontrakt som är längre än tre år samt är större än 30 miljoner SEK som får regleras med index, enligt FMV:s styrning. En del av kostnadsmassan lämnas oreglerad för att ge incitament till kostnadspress. Kontraktstiden varierar med allt från 1 till 10 år och regleras i vissa fall av lagar (se SFS 2016:1145 och SFS 2011:1029). Generellt kan sägas att större kontrakt varar i många år medan de små kontrakten har en kortare livstid.

Dagens prisomräkning

Den del av försvarsprisindex som ses över inom detta uppdrag, prisomräkningen av försvarsmaterielanslagen, beräknas sedan 2012 genom att väga ihop producentprisindex (PPI) totalt och importprisindex (IMPI) för verkstadsindustrin. Båda indexserierna är en del av Sveriges officiella statistik³. Vägningstalen mellan PPI och IMPI anges årligen av Försvarsmakten och FMV enligt ett uppdrag i myndigheternas regleringsbrev och baseras på hur anslagsförbrukningen fördelas mellan inhemskt producerad respektive importerat materiel.

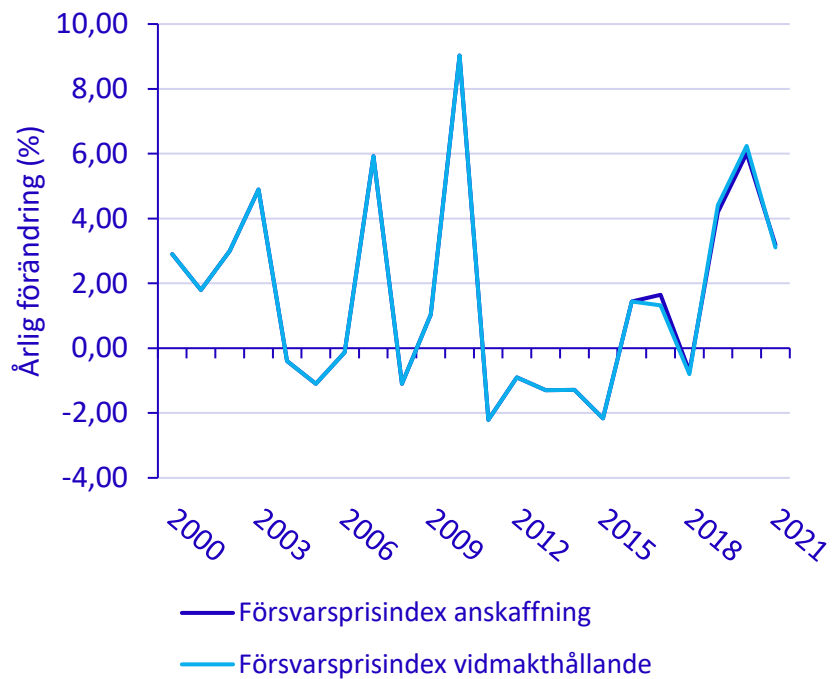
PPI är en sammanvägning av hemmamarknadsprisindex (HMPI) och exportprisindex (EXPI) för avdelning B-E enligt produktklassifikationen SPIN. IMPI för verkstadsindustrin avser SPIN-grupperna 25-30 plus 33.

Prisomräkningen inför budgetår t inleds med att SCB i februari året innan, år t-1, levererar underlag för prisomräkningen i form av utvecklingstal för nämnda indexserier. Utvecklingstalen avser föregående helår, t-2, jämfört med året innan dess, t-3 (det vill säga omräkningstalet $t-2/t-3 \cdot 100 - 100$ beräknas), vägningstalen avser t-2. Anslagsnivåerna för budgetåret t hinner på så sätt beslutas av riksdagen i samband med budgetpropositionen, som regeringen lämnar till riksdagen i september och beräknas genom att anslaget för t-1 multipliceras med prispförändring och vägningstal från t-2.

I figur 2 nedan visas utfallet av prisomräkningen sedan år 2000:

---

³ SCB ansvarar för att samordna systemet för den officiella statistiken regleras genom lagen (2001:99) och förordningen (2001:100).

Figur 2. Omräkningstal per budgetår, försvarsmaterialanslagen. Årlig genomsnittlig förändring i procent.

Källa: Uppgifter från Regeringskansliet

Dagens metod för prisräkning av materielanslaget beslutades 2011 (Prop. 2010/11:1) och föregicks av ett regeringsuppdrag där Ekonomistyrningsverket utredde en ny utformning av försvarsprisindex (ESV 2010). Målsättningen i uppdraget ESV fick var att öka transparensen och enkelheten och samtidigt öka överensstämmelsen med pris- och löneomräkningen som används i övrig statsförvaltning. Som villkor till uppdraget angavs att förslaget inte skulle leda till ökade utgifter för staten. Ny utformning av prisomräkningen skulle också baseras på officiell statistik. ESV föreslog en förenklad prisomräkning där högre aggregat av officiella prisindex användes, vilket skulle öka förutsägbarheten och underlätta myndigheternas planeringsförutsättningar. Högre aggregat av officiella prisindex jämfört med mer detaljerade index skulle också ge en större effekt från incitament till produktivetsförbättringar (ESV 2010).

ESV uttryckte också att det i framtiden kunde vara en bra idé i harmoniseringssyfte att närma sig statens övriga Pris- och löneomräkning. Även att se över om rullande medelvärden kan användas för att ytterligare minska volatilitet nämns som en tänkbarhet.

Synpunkter på dagens prisomräkning

Statskontoret fick 2018 ett bredare uppdrag att se över försvarsmaktens interna ledning, styrning och uppföljning (Statskontoret 2018). Där behandlas även försvarsprisindex och det refereras till rapporter från Totalförsvarets forskningsinstitut som beskriver hur prisutvecklingen inom materielområdet skiljer sig från den allmänna och att prisomräkningen leder till minskad köpkraft. Statskontoret noterar att det verkar föreligga olika syn på syftet med och principerna bakom prisomräkningen. Statskontoret föreslår därför att regeringen ska se över och analysera detta för att klargöra syftet, principer, konstruktion och förväntat utfall.

Totalförsvarets forskningsinstitut har i ett flertal rapporter lyft fram att den prisutveckling som försvaret möter avviker från den allmänna prisutvecklingen som speglas i försvarsprisindex och redovisat flera olika anledningar till varför det kan vara så, se t.ex. FOI 2014 och FOI 2020. Det menas också att försvarets volym kan betraktas som annorlunda jämfört med den konkurrensutsatta marknaden eftersom den är relativt potentiella motståndares angreppsförmåga.

Försvarsmakten är inne på samma linje som Totalförsvarets forskningsinstitut och skriver att prisomräkningen leder till en påtaglig köpkraftsminskning som urholkar försvarsförmågan. I kontakt med SCB uttrycker de även att den tvååriga eftersläpningen som ligger i prisomräkningen skapar problem i planeringen samt att andelen köpta tjänster inte återspeglas i nuvarande kompensation.

Försvarets materielverk anger att många av de leverantörsbeställningar som görs har index kopplat till sig och justeras i en egen prisomräkning. De index som har störst påverkan på beloppen rent procentuellt är faktorprisindex, till exempel AKI. Anledningen till det är att större affärer är utvecklingsintensiva projekt som kräver specialistkompetens med endast en småskalig serieproduktion. Försvarets materielverk menar att materialkostnaderna i praktiken huvudsakligen består av arbetstimmar kopplade till ett faktorprisindex, vilket inte speglas i dagens prisomräkning som baseras på producentpriser för materiel. Volatiliteten i dagens försvarsprisindex försvårar också planeringsförutsättningar för myndigheterna menar de.

Sammanfattningsvis grundar sig många av de synpunkter som rests mot dagens prisomräkning på att det finns en oro att försvarets förmåga urholkas utan en politisk medvetenhet på grund av prisomräkningen. Det efterfrågas också en ökad tydlighet med de bakomliggande principerna.

Om prisindex, arbetskostnadsindex och dess användning

Hemmamarknadsprisindex

HMPI avser mäta prisutvecklingen på svensktillverkade produkter som säljs i Sverige

Exportprisindex

EXPI avser mäta prisutvecklingen på svensktillverkade produkter som förs ut ur landet.

Importprisindex

IMPI anger prisutvecklingen på produkter som förs in i landet. Hushållens direktimport fångas inte i IMPI.

Producentprisindex

PPI är en sammanvägning mellan HMPI och EXPI. PPI motsvarar därmed den prisutvecklingen som svenska producenter möter då de säljer sina produkter.

Index för inhemsk tillgång

ITPI är en sammanvägning mellan HMPI och IMPI. ITPI motsvarar med andra ord prisutvecklingen på de produkter som säljs i Sverige.

Tjänsteprisindex

TPI avser mäta prisutvecklingen på tjänster som produceras av svenska företag

Prisindex i producent- och importled

Prisindex i producent- och importled är ett samlingsnamn för flera index som speglar den genomsnittliga prisutvecklingen för svenska producenter av varor och tjänster samt för importörer av varor till den svenska marknaden. Indextal redovisas med fördelning på produktgrupper enligt klassifikationen SPIN 2015 för var och en av serierna hemmamarknadsprisindex (HMPI), exportprisindex (EXPI), importprisindex (IMPI) samt sammanvägningarna prisindex för inhemsk tillgång (ITPI) och producentprisindex (PPI). Samtliga dessa serier avser avdelningarna A-E (mestadels varor) medan producentprisindex för tjänster (TPI) avser avdelningarna G-S. Det utpekade huvudsakliga användningsområdet för samtliga dessa index är för fastprisberäkning av nationalräkenskaperna, dvs. beräkningen av BNP-utvecklingen i Sverige. Andra användningsområden är för avtalsreglering och ekonomisk analys.

Ramunderlagen kommer från andra undersökningar på SCB, främst Industrins varuproduktion⁴, Företagens Ekonomi⁵ och Utrikeshandeln med varor⁶. De företag som har inrapporterade värden i dessa undersökningar kan dras på tullnummer/produktgrupp⁷ i ett så kallat PPS-urval, som sker slumpmässigt men där stora företag har större sannolikhet att bli inkluderade (SCB 2020). Ramarna som urvalet dras ifrån är från föregående helår när urvalet görs och gäller därmed år t-2 när prisstatistiken publiceras.

Nästa steg i urvalsprocessen är att de dragna företagen själva väljer ut en eller flera produkter inom aktuell produktgrupp som de bedömer är representativa för sin omsättning inom produktgruppen och som om möjligt kommer säljas återkommande. Dock ändras verkligheten

---

⁴ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/naringsverksamhet/naringslivets-struktur/industrins-varuproduktion-ivp/>

⁵ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/naringsverksamhet/naringslivets-struktur/foretagens-ekonomi/>

⁶ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/handel-med-varor-och-tjanster/utrikeshandel/utrikeshandel-med-varor/>

⁷ <http://www.cnwebb.scb.se/>

kontinuerligt och ibland måste produktbyten göras då en produkt inte längre säljs. En viss del av den prisförändring som sker vid ett produktbyte avser då inte längre en ren prisutveckling utan en kvalitetsförändring. En kvalitetsvärdering görs då av SCB, ofta i samråd med uppgiftslämnare, vilken innebär att den del av prisförändringen som bedöms bero på förändring i kvalitet eller volym rensas bort.

En del transaktioner upprepas aldrig utan varje lösning är unik och skraddarsydd för kunden och är en speciell utmaning för prisstatistiken. Metoder för att följa prisutvecklingen även för dessa produkter finns, men de kommer alla med begränsningar och till hög kostnad för både uppgiftslämnare och statistikproducent.

Noterbart är att internpriser ingår i beräkningen av dessa prisindex i den mån de används av företagen. Det förekommer oftast vid import eller export av varor att varorna värderas i relation till sin produktionskostnad och inte till försäljningspriset på marknaden. Prisutvecklingen på sådana varor behöver inte vara representativ för prisutvecklingen på marknaden men påverkar ändå prisindex.

Inom tjänstesektorn är det speciella problem att hitta återkommande tjänster som det faktureras för. En lösning som ofta tillämpas är att istället för priset på tjänsten, mäts ett timpris för utföraren. Detta medför att produktivitetsförändringar riskerar missas i prisindex. Då en produktivitetsförändring ofta är en förbättring innebär detta att prisindex riskerar underskatta den sanna prisutvecklingen.

Uppgiftslämnarna ombeds att lämna priserna i aktuell handelsvaluta. SCB använder därefter Tullverkets kurser (som avser kursen den näst sista onsdagen i månaden) för att räkna om priserna till svenska kronor. En starkare eller svagare krona påverkar därmed både IMPI och EXPI direkt. Valutaeffekten blir inte lika direkt och kraftig på HMPI och därmed inte heller på PPI och ITPI.

Det är runt 6 000 prisobservationer som månadsvis ligger till grund för Prisindex i producent- och importled och runt 4 000 prisobservationer som samlas in kvartalsvis för tjänstesektorn. De omsättningssiffror som återfinns i urvalsramarna ligger till grund för sammanvägningar till högre aggregat.

Bortfallet är normalt 3-5 % för månadsstatistiken (PPI m.fl.) och 8-15 % för kvartalsstatistiken (TPI). Saknade observationer skattas vanligtvis med utvecklingen av närmaste aggregat.

Konsumentprisindex

Till skillnad från prisindex i producent- och importled, som mäter det pris producenten erhåller (och betalar för import), utgår konsumentprisindex (KPI) från vad konsumenten betalar, inklusive skatter och subventioner. KPI avser att spegla hur priserna utvecklar sig i genomsnitt för hushållens privata konsumtion, dvs. den del av

Konsumentprisindex
KPI avser att spegla den genomsnittliga prisutvecklingen för hushållens konsumtion

konsumtionen som hushållen finansierar själva (i motsats till t.ex. en stor del av hushållskonsumtionen av sjukvård, som finansieras av staten). Av praktiska skäl är målpopulationen också avgränsad till konsumtion inom Sveriges ekonomiska gränser. När utländska hushåll konsumerar på sin semesterresa i Sverige ska det ingå i KPI, men inte när ett svenskt hushåll konsumerar på utlandssemesteren.

Prisförändringarna vägs främst samman med hjälp av konsumtionsbelopp avseende hushållens privata inrikes konsumtion i nationalräkenskaperna.

Tre uttalade huvudsyften finns:

- *kompensationsändamålet* - många avtal, skatter och offentliga utgifter har en koppling till KPI antingen direkt eller indirekt via det så kallade "prisbasbeloppet" vilket skrivs fram med KPI-inflationen i juni varje år.
- *deflateringsändamålet* - indextal på detaljerad nivå används för volymeräkning av privat konsumtion inom nationalräkenskaperna och detaljhandelsstatistiken.
- *penningpolitik* - KPI ligger till grund för beräkningen av KPIF, vilken är målvariabel för svensk penningpolitik.

I den senaste offentliga utredningen (SOU 1999:124) anges att kompensationsändamålet ska ses som det främsta i den händelse att det uppstår konflikter kopplat till indexets olika syften.

I indexregleringssammanhang fungerar KPI ofta som ett mått på den allmänna inflationen i samhället. Inom det offentliga regleras idag stora belopp med KPI, exempelvis för att justera en del av myndigheternas anslag från år till år inom ramen för den så kallade Pris- och Löneomräkning (PLO). Tidigare har ett antal olika delindex från KPI och PPI legat till grund för omräkning av övriga förvaltningskostnader inom PLO, men från och med beräkningen av 2022 års anslag används en ny metod för dessa kostnader som helt och hållet utgår från förändringen i KPI-totalt (Prop. 2020/21:1, s.130).

Regeringen bedömer att den nya metoden är enklare, mer transparent och förutsägbar. Måttet KPI ses över kontinuerligt och beräkningsmetoden hålls därmed aktuell.

I likhet med SCB:s olika index för prisindex i producent- och importled är målet med KPI att mäta den "rena prisutvecklingen", dvs. prisutvecklingen rensad för kvalitetsförändringar. För KPI är det kvalitetsförändring ur konsumentens perspektiv som ska justeras bort.

En skillnad jämfört med PPI är att valutakurssvägningar får ett svagare genomslag i KPI - och med en längre fördröjning.

KPI är dock inte SCB:s enda inflationsmått för konsumentpriser. KPIF, dvs. KPI med fast bostadsränta, är sedan september 2017 målvariabel för Riksbankens penningpolitik. KPI-KS (KPI med konstant skatt) är ett annat mått, där direkta effekter av ändrade skatter och subventioner på konsumentprodukter rensats bort. Även dessa mått förekommer i prisomräkningssammanhang när t.ex. räntefluktuationer eller skattehöjningar anses irrelevanta. KPI-KS skulle t.ex. kunna vara att föredra vid prisomräkning av anslag i offentlig verksamhet, eftersom myndigheter till stor del har rätt till kompensation för ingående mervärdesskatt (SFS 2002:831). I KPI-KS är dock även effekten av ändrade punktskatter bortrensad, som eventuellt borde tas med.

Arbetskostnadsindex

Arbetskostnadsindex
AKI avser att mäta
arbetskostnadsutvecklingen
inom privat sektor

Arbetskostnadsindex (AKI) är ett mått på utvecklingen av den totala arbetskostnaden för arbetare och tjänstemän för olika branscher inom privat sektor. Arbetskostnaden består framför allt av lön och arbetsgivaravgifter. Även rörliga lönetillägg, övriga förmåner och sjuklön ingår. Indextalen används primärt för att göra prisjusteringar enligt avtal mellan företag. Därutöver används indextalen för att bedöma det nationella ekonomiska läget.

AKI produceras månadsvis av SCB på uppdrag av en grupp finansiärer, representerande både privat- och offentlig sektor.

AKI har producerats månatligen från och med januari 1996 och beskriver den totala arbetskostnadens utveckling över tid. Indextalen används bland annat som underlag vid indexreglering av avtal, vilket är lämpligt då en produktionsprocess sträcker sig över många år eller då produktionsprocessen påbörjas långt efter avtalstidpunkten. I stället för att träffa avtal med fasta priser för en begränsad period kan avtalen på så sätt indexregleras för längre giltighet.

AKI beräknas utifrån:

- Lön för arbetad tid gällande arbetare
- Lön för ej arbetad tid gällande arbetare
- Lönevariabler avseende tjänstemän
- Arbetsgivaravgifter enligt lagar och avtal

Arbetskostnadsindex baseras i stor utsträckning på undersökningen *Konjunkturstatistik, löner för privat sektor (KLP)*, som omfattar både arbetare och tjänstemän och är uppbyggd på ett stratifierat slumpmässigt urval bland företag med mellan 5 - 199 anställda. Samtliga företag med 200 och fler anställda totalundersöks. Urvalsundersökningen omfattar cirka 5 800 företag.

Preliminära resultat publiceras oftast cirka två månader efter mätperiodens slut. Definitiva tal publiceras efter ytterligare tolv månader.

Deflatering

Deflatering

Att deflatera, eller fastprisberäkna, är det utpekade huvudändamålet för Prisindex i producent- och importled och också ett viktigt syfte för Konsumentprisindex.

Deflatering görs för att få fram ett volymmått i till exempel BNP på produktion och konsumtion från de värdemått som samlas in i form av omsättningsuppgifter från företag, momsstatistik och kassaregisterdata. Deflatering sker genom division av omsättningsindex med ett prisindex för att på så sätt rensa bort priseffekterna och ha kvar ett ”rent” mått på volymutvecklingen.

$$\text{Volymindex} = \frac{\text{Värdeindex}}{\text{Prisindex}} \times 100$$

Eller uttryckt på annat sätt

$$\text{Fasta priser} = \frac{\text{Löpande priser}}{\text{Prisindex}} \times 100$$

Priskompensation

Priskompensation

Priskompensation är det uttalade huvudanvändningsområdet för KPI. Mycket av priskompensationen går via prisbasbeloppet som skrivs fram med KPI-inflationen i juni varje år.

Syftet med en prisreglering är ofta väl preciserat. Om det föreskrivs att t.ex. ett underhållsbidrag skall indexjusteras så att dess realvärde förblir oförändrat, är syftet med justeringen följaktligen att bidraget skall representera en oförändrad konsumtionsnivå (köpkraft). Stiger priserna under en viss period med, säg 5 procent, behöver bidraget också öka med samma procenttal för att det skall ha samma värde för mottagaren som i början av perioden.

Kompensationsprincipen är i detta fall enkel. Man önskar ett skydd mot värdeminskning till följd av stigande priser. Vi kan kalla denna princip för köpkraftsbaserad kompensation.

Avtalsreglering

Avtalsreglering

Ett annat viktigt användningsområde för prisindex och arbetskostnadsindex är i avtalsreglering.

När företag reglerar ett kontrakt gör man det ofta för att hantera risk. Man vill underlätta för producent/säljare att bevara sina marginaler även om priset på insatsprodukter ökar. Detta tjänar ofta även köparen på, då säljaren inte behöver ta höjd för denna osäkerhet i sitt pris. Värt

att notera är att risken för höjda priser för insatsvarorna inte försvinner från ekvationen utan bara flyttas, beroende på hur avtalet är utformat. Den risk som producenten slipper tas över av köparen.

I vissa avtal indexregleras inte hela kostnadsmassan för att inte ta bort producentens incitament för effektivisering. Ett annat förekommande sätt att ge dessa incitament är att göra prisomräkningen med hjälp av ett högre aggregerat prisindex.

Sammanfattningsvis är grundtanken med att indexreglera ett avtal att priset för en fastställd volym tillåts variera, mer eller mindre, med ett i förväg fastställt prisindex. Statens pris- och löneomräkning (PLO) är en variant av detta, vilket reglerar många myndigheters anslag. Kostnaderna för löner, lokalhyror och kontorsmateriel skrivs upp med prisindex för att reglera anslagen. För att ge incitament till produktivetsförbättring görs ett produktivetsavdrag vid PLO-beräkningen.

Utmaningar och avvägningar

Flera olika krav och önskemål har ställts på prisomräkningen av försvarsmaterielanslagen under de senaste 60 åren. En strävan efter en effektiv förvaltning av skattemedel ställs mot en oro att försvarets förmåga urholkas utan politisk medvetenhet.

Det är i praktiken svårt att möta alla dessa krav i en automatisk prisomräkning. I nedan avsnitt redogörs för ett antal utmaningar och avvägningar som relaterar till de alternativa metoder för prisomräkningen av försvarsmaterielen som SCB ser utifrån uppdragsbeställningen.

Följsamhet eller stabilitet

De grundläggande kraven för prisomräkning som beskrivs i uppdraget till SCB är delvis inkonsekvent. Om det centrala är att rensa bort inflationen från volymen går det inte samtidigt att fullt ut kräva en stabil och förutsägbar utveckling över tid. Har världsmarknadspriserna för en insatsvara ökat kraftigt under en period så bör prisomräkningen spegla det trots en lägre grad av stabilitet. Om den försvarsspecifika inflationen ökar behöver även prisindex visa detta och värdet öka i motsvarande omfattning för att volymen ska hållas konstant.

$$Volymindex = \frac{Värdeindex}{Prisindex} \times 100$$

Planering och budgetprocess underlättas av stabila och förutsägbara index. I valet av metod för prisomräkning behöver därför en långsiktig stabilitet vara grundläggande. Om prisomräkningen ska baseras på officiella prisindex behöver det samtidigt finnas en medvetenhet om att temporära fluktuationer och trender i prisutveckling på kort och längre sikt kan förekomma.

Aggregerade eller detaljerade index

Vilken aggregeringsnivå som väljs för prisomräkningen är en central fråga. Målsättningen med detaljerade index är att få en bättre matchning och högre följsamhet mot den faktiska prisutvecklingen. Samtidigt ökar ofta volatiliteten, vilket innebär en lägre grad av förutsägbarhet.

En generellt sett mer volatil prisutveckling för detaljerade index beror på mindre urvalsstorlekar, både i företags- och produktdimensionen, vilket ger en större total urvalsosäkerhet. Det är också mer homogena produktgrupper med likartad prisutveckling som prismäts inom detaljerade index, som i mindre utsträckning motverkas av annan prisutveckling i andra produktgrupper. I detaljerade index ökar också risken med för få uppgiftslämnare i undersökningen, vilket kan

innebära att index beläggs med sekretess under vissa perioder (enligt SFS 2009:400).

Aggregerade index sammanvägs från en mängd detaljerade index. Priserna i dessa detaljerade index samlas in från företag som verkar i olika branscher, som kan ha olika konkurrens, produktivitet och en rad andra prispåverkande faktorer. Prisutvecklingen kan därmed skilja sig åt väsentligt över tid, vilket gör att träffsäkerheten i aggregerade index riskerar att vara sämre och mindre skraddarsydd.

Om prisomräkningen ska baseras på detaljerade index som generellt sett har en högre volatilitet och en högre risk för att sekretesskyddas i den officiella statistiken bör bedömningen vara att dessa index ger en högre följsamhet mot den efterfrågade prisutvecklingen.

Absolut eller relativ volym

Tanken med prisomräkningen av försvarsmaterielen är att rensa för prisförändringar och erhålla en konstant eller oförändrad försvarsvolym. Om volymen ska öka eller minska över tid är en politisk fråga som ligger utanför syftet med en automatisk prisomräkning. Det är samtidigt inte självklart hur volymen ska betraktas i detta fall. Om den volym försvaret ska producera är en förmåga att skydda Sveriges rättigheter och hantera konflikter och krig så kan volymen betraktas som relativ eventuella fienders (Prop. 2019/20:1, utgiftsområde 6). Givet att teknologisk utveckling rimligen är positiv innebär ett sådant synsätt en relativt sett sjunkande svensk försvarsvolym givet nuvarande prisomräkning som ger en konstant absolut volym.

I budgetpropositionen för 2011 uttrycks att teknisk utveckling och prestandahöjning medför kostnadsökningar, som beror på volym och inte ska täckas av en automatisk prisomräkning (Prop. 2010/11:1). I uppdraget till SCB uttrycks att prisomräkningen ska utgå från principerna i pris- och löneomräkningen vilket innebär att metoden för prisomräkning ska baseras på prisutvecklingen i den konkurrensutsatta sektorn. Ett synsätt på försvarsvolymen som relativ omvärlden kan och ska därför inte hanteras i en automatisk prisomräkning.

Val av marknad

Försvarets inköp sker antingen på den svenska marknaden eller på importmarknaden och därför är ITPI ett naturligt val jämfört med PPI där prisutvecklingen för exporterade varor och tjänster ingår.

I den senaste utredningen från 2010 argumenterar ESV för att PPI och IMPI bör väljas istället för ITPI, då ITPI kan antas ge en högre prisomräkning (ESV 2010). I samma utredning angavs HMPI vara för volatilt.

Antaganden om nivån på utfall bör inte avgöra val av index på bekostnad av matchning. Detta är inte heller ett självklart antagande att prisutvecklingen i PPI är lägre än motsvarande i ITPI. Historisk har utvecklingen varit olika under olika perioder. Även att HMPI skulle ha

en högre volatilitet än PPI är ett antagande som kan ifrågasättas och historiskt har motsatt förhållande gällt generellt.

ITPI är ett bättre val för prisomräkningen än PPI eftersom försvarets inköp görs från hemma- och importmarknaden. Det är svårt att motivera varför exportprisindex skulle vara en del av prisomräkningen. Skillnaden i prisutveckling mellan ITPI och PPI bedöms vara små och inte heller systematiska, vilket talar emot argument som utgår från olika prisutveckling över tid.

Ett alternativ till den officiella ITPI-serien kan vara att använda en annan sammanvägning av HMPI och IMPI – en sammanvägning som bättre speglar importfördelning i de försvarsspecifika inköpen. Detta ökar samtidigt komplexiteten och minskar transparensen.

En skillnad mellan prisstatistiken i producent- och importled och konsumentled är de priser som mäts. HMPI och EXPI ska följa utvecklingen av företagets försäljningspriser, IMPI-utvecklingen av de priser som svenska importföretag betalar och KPI-utvecklingen av de priser som betalats i slutledet dvs. i konsumentbutiker. Priserna som säljaren erhåller och mottagaren betalar kan skilja sig av flera anledningar, bland annat beroende på moms, punktskatter och olika leveransvillkor, om dessa ändras. Alla sådana komponenter ingår i konsumentpriset medan de inte ingår i producent- och importpriset. Kvalitetsaspekten hanteras snarlikt i båda försäljningsleden och utifrån ett användarperspektiv som första alternativ.

Priserna i producent- och importled bör bättre matcha försvarets materielkostnader inte bara för att förändringar inom moms, skatter och tull inte påverkar prisutvecklingen utan också för att de produkter som mäts bättre kan matchas mot försvarets olika inköp. Varukorgen i ITPI och PPI består av svenska företags produktion viktat efter omsättningsvärde medan varukorgen i KPI består av hushållskonsumtion.

KPI är ett vedertaget mått på den allmänna konsumentprisutvecklingen i samhället. Det är relativt stabilt över tid och har en hög förutsägbarhet eftersom prisutvecklingen är kopplad till målet för penningpolitiken (två procent KPIF-inflation) som Riksbanken styr mot. Den allmänna pris- och löneomräkningen i staten går också mot en utökad användning av KPI framöver.

Vid sidan av KPI finns KPI-KS, där direkta effekter av ändrade skatter och subventioner på konsumentprodukter rensas bort. Om priseffekter av exempelvis ändrad moms ses som irrelevanta skulle KPI-KS kunna vara att föredra framför KPI. Skillnaden mellan KPI och KPI-KS är normalt sett liten, men kan bli betydande vid en större skattereform.

Både prisindex i producent- och importled och konsumentpriser är mått på allmän inflation i samhället och därmed möjliga att utgå från i

prisomräkningen. Om en större följsamhet med den försvarsspecifika inflationen kan fås genom prisutvecklingen i producent- och importled är detta ett mer naturligt val. I annat fall finns flera fördelar med att istället utgå från KPI eller KPI-KS.

Fördröjning

Prisomräkningen görs idag med en fördröjning på två år då budgetprocessen har sin gång. En sådan fördröjning i systemet innebär att ett högre prisläge inte kompenseras på två år. För att motverka detta finns möjlighet till visst anslagssparande.

Bristande följsamhet i praktiken oavsett metod talar för mer generella index vars styrka istället är att de är mer stabila och förutsägbara.

Skiljer sig den försvarsspecifika inflationen från den allmänna

En återkommande kritik mot dagens metod för prisomräkning är att den underskattar den prisutveckling försvaret faktiskt möter. Det finns flera anledningar till det, vilka huvudsakligen grundar sig i att försvarsmakten i vissa fall inte gör sina inköp på en konkurrensutsatt marknad. Till exempel kan vissa produkter endast köpas av ett fåtal länder som försvaret har möjlighet att handla med. Det kan också i vissa fall krävas motprestation i form av återköp vid försäljningen. En annan anledning är att teknikutveckling som tenderar att generellt leda till prisnedgångar på konkurrensmarknader inte alltid har samma effekt på den marknad som försvarsinköpen görs på. Inte heller kan produktion alltid läggas ut till låglöneländer i försvarets inköp på samma sätt som på andra marknader.

Inga löpande beräkningar görs av den prisutveckling som försvaret faktiskt möter och inget sådant försök har heller gjorts i denna utredning. Det är dock givetvis svårt att säga något med bestämdhet om följsamheten mellan den försvarsspecifika och allmänna inflationen oavsett metod för den senare utan att känna till den förra.

Sammantaget är det mycket som talar för att den inflation som försvarsmaterielkostnaderna möter inte speglas av den inflation som återfinns i SCB:s prisindex. Detta gäller troligen både på kort och lång sikt och i högre utsträckning för ett par produktgrupper.

Kostnadspress för att ge incitament till produktivitetsförbättringar

Det är fastslaget i budgetpropositionen för 2010 (prop. 2010/11:1) och i detta uppdrag att prisomräkningen för försvaret ska utgå från principerna för den allmänna pris- och löneomräkningen och därmed baseras på inflation i den konkurrensutsatta sektorn. Förutsatt att den allmänna inflationen understiger den försvarsspecifika skapar detta en kostnadspress och ger incitament till produktivitetsförbättringar. I den senaste utredningen av försvarsprisindex (ESV 2010) föreslås generella index (högre aggregat) i prisomräkningen för ge än tydligare sådana incitament. Ju mer generella prisindex desto större blir denna effekt, skriver ESV. Aggregerade prisindex kan dock både under- och överskatta den försvarsspecifika prisutvecklingen vilket gör sådana incitament till produktivitetsförbättringar otydliga och svåra att följa upp.

Det är generellt sett svårt att ge incitament till effektiviseringar i en prisomräkning. Tanken med sådana incitament, oavsett hur det specificeras i en modell, är att samma volym ska kunna produceras utan full priskompensation. Eftersom den försvarsspecifika inflationen är svår att konkretisera i en prismätning över tid saknas en tydlig koppling mellan den försvarsspecifika och den allmänna inflationen. Det gör det än mer svårt och oklart hur tydliga incitament till effektiviseringar kan ges i prisomräkningen av försvarsmaterielen.

För att inte tillföra tveksamheter kring en prisomräknings följsamhet bör ett inbyggt incitament till produktivitetsförbättring vara tydligt formulerat och kommunicerat.

Valutans effekter

Valutaeffekter kan påverka prisindex i många delar samtidigt vilket kan ge kraftiga effekter och innebära mer volatila index, särskilt på kort sikt. Även om den valutakorg som förekommer i SCB:s index skiljer sig från den som försvaret handlar i, är de relativt lika på aggregerad nivå. Försvarets inköp görs till väldigt stor del i USD och EUR och dessa valutor är också dominerande i IMPI.

Men i och med att prisomräkningen sker i efterhand med två års fördröjning kan valutaeffekten ändå påverka följsamheten beroende på när försvarets transaktioner sker. I dag är det endast en liten del som valutasäkras men denna del kan komma att öka (ESV 2018). Diskrepansen mellan valutaeffekt i prisindex och den valutakursförändring som försvaret möter bör minska vid ökad valutasäkring.

Valutaeffekten blir ofta mindre koncentrerad ju längre från importledet man kommer. Detta kan bero på t ex justerade marginaler eller fasta kontrakt och att den importerade varan blandas upp med inhemsk förädling. På längre sikt bör dock valutaeffekter slå igenom även i KPI.

Alternativa prisomräkningsmetoder

I detta kapitel presenteras de alternativa prisomräkningsmetoder SCB har fått i uppdrag att redovisa. I uppdraget ligger att prisomräkningen ska vara förutsägbar och inte leda till allt för hög volatilitet över tid. För att få en något bättre bild över dessa aspekter redovisas prisutvecklingen för de olika alternativen så långt tillbaka i tiden som indexen tillåter. SCB ska också redovisa för- och nackdelar med de redovisade metoderna och bedöma konsekvenserna av dessa jämfört med dagens metod. Det görs genom att relatera föreslagna metoder till nedan listade kriterier som huvudsakligen knyter an till tidigare resonemang som har förts i rapporten.

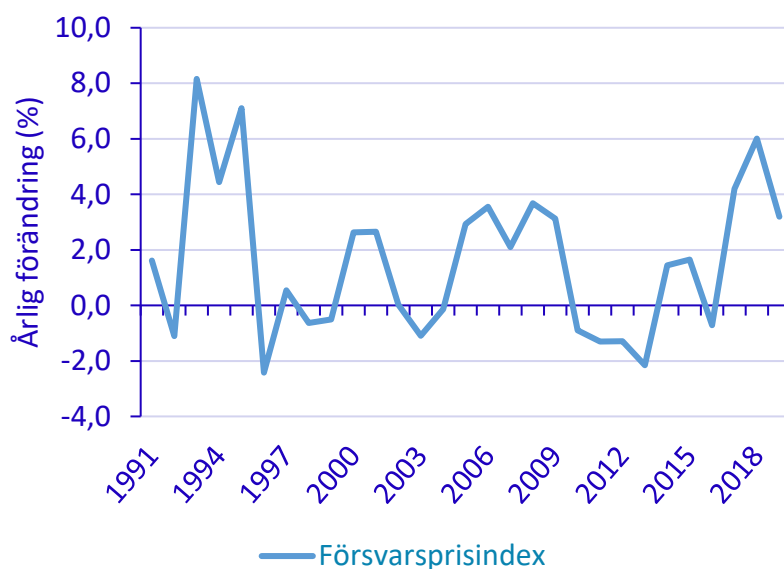
Kriterier som ligger till grund för resonemang om för- och nackdelar i de föreslagna alternativen:

- *Följsamhet* – en bedömning av hur likartad prisutvecklingen är mellan föreslaget alternativ och den prisutveckling försvaret faktiskt möter.
- *Matchning* – täcks en liknande kostnadsmassa som försvaret har. Detta kan avse både produktgrupper och marknader.
- *Volatilitet* – hur mycket prisutvecklingen varierar mellan åren. Presenteras som standardavvikelse, mini- och maxvärde för historiska serier.
- *Förutsägbarhet* – möjligheten att förutsäga prisutvecklingen. En hög volatilitet antas i de flesta fall försvåra förutsägbarheten.
- *Transparens* – komplexitet och spårbarhet avseende ingående vägningstal och prisindex.
- *Robusthet* – avser stabilitet över tid. Också om utfallet blir beroende av svåra avvägningar som till exempel val av ingående prisindex eller vägningstal
- *Statistisk tillförlitlighet* – urvalsosäkerhet, mätproblem och risk för sekretess.

Några av alternativen bygger på sammanvägningar av flera index. Vid sammanvägningen har schablonmässiga vikter använts, med syftet att ge en bild över hur aggregaten utvecklas över tid. Oftast är vikterna baserade på ett års värde och sedan konstant tillbakaskrivna. Även bortsett från denna förenkling bör slutsatser om framtida utveckling utifrån historik dras med försiktighet.

Som jämförelsepunkt till de alternativa prisomräkningsmetoderna har vi räknat tillbaka en fiktiv serie enligt dagens metod. Siffrorna före 2010 motsvarar alltså inte faktisk prisomräkning utan dagens metod tillbakaskrivna. Dagens två serier för anskaffning och vidmakthållande

har haft en väldigt snarlik utveckling. För enkelhetens skull har vi slagit samman dessa.

Figur 3. Historiskt utfall av Försvarsprisindex, procentuellt årligen.

Ett konstant antagande om vikternas fördelning mellan import och hemmamarknad före 2010 har gjorts.

	IMPI Verkstad	PPI Total
Vägningstal	0,28	0,72

Tabell 1. Andelar för IMPI verkstad och PPI Total innan 2010.

Värt att nämna är den förskjutning som ligger i systemet. De årtal som anges i detta kapitel refererar till de årtal som indexserierna avser, inte året de används i prisomräkningen.

För att ge en bild över historiska egenskaper har vi tagit fram medelvärde, standardavvikelse och min- och maxvärde under perioden.

Försvarsprisindex	1991-2019	1991-2000	2001-2010	2011-2019
Medel	1,6	2,0	1,6	1,2
Std	2,8	3,4	1,9	2,8
Min	-2,4	-2,4	-1,1	-2,2
Max	8,2	8,2	3,7	6,0

Tabell 2. Andelar för IMPI verkstad och PPI Total.

Här kan vi se att dagens metod skulle ha gett ett genomsnitt på 1,6 % prisomräkning under hela perioden 1991-2019. Den var dock högre i början (2,0 %) för att sedan falla till i genomsnitt 1,2 % 2011-2019. Standardavvikelsen från detta medelvärde var också högre i början av perioden.

Som alternativ till dagens metod följer här ett antal alternativa prisomräkningsmetoder.

Detaljerade index ITPI

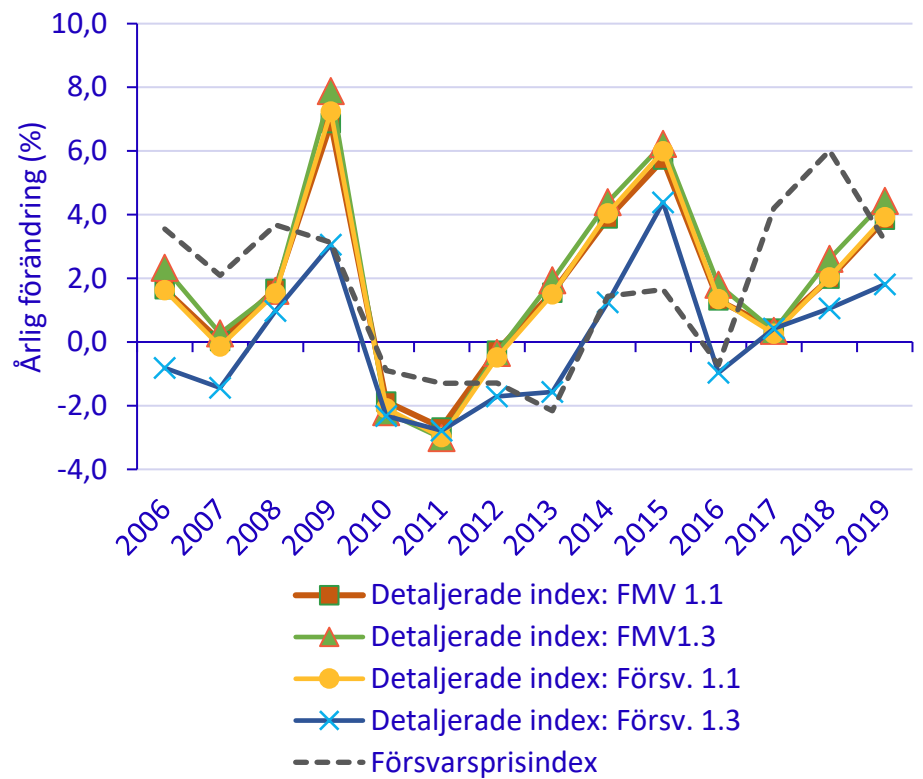
Detta alternativ utgår från försvarets kostnadsfördelning och prisindex har valts från ITPI baserat på träffsäkerhet och täckning. Ambitionen är att ge en så god matchning som möjligt mellan försvarets faktiska kostnader och de generella prisindex som SCB publicerar. Utifrån Försvarmaktens och FMV:s fördelning av kostnader har index valts utifrån täckning och tillgänglighet för respektive myndighet och anslagspost. Detaljerade index skulle också kunna väljas för andra marknader än ITPI.

FMV disponerar inte anslag 1.1 men har dock en avgiftsfinansierad verksamhet gentemot Försvarmakten vilket innebär att även FMV upphandlar leverantörskontrakt inom detta anslag. Denna del av kostnadsmassan har behandlats separat och benämns FMV 1.1.

Följande vikttabell ges för 2019. Idealt index motsvarar den produktgrupp som bäst matchar kostnadsposten. Det är inte alltid möjligt att använda idealt prisindex på grund av för små urval och sekretessregler. I dessa fall har ett index för närmaste högre aggregat valts.

Kostnadspost	Idealt index	Valt index	Valt Index2	FMV 1.1	FMV 1.3	Försvarsmakten 1.1	Försvarsmakten 1.3
Luftfartyg, rymdfarkoster o.d.	30.3	30	Andra transportmedel	0,43	0,37	0,44	0,04
Kommunikations-utrustning	26.3	26.3 (26.1-4)	Kommunikationsutrustning	0,13	0,13	0,15	0,23
Tekniska konsulttjänster o.d.	71.12	71.12	Tekniska konsulttjänster o.d.	0,11		0,11	0,26
Fartyg och båtar	30.1	30.1	Fartyg och båtar	0,14	0,19	0,16	
Vapen och ammunition	25.4	25.1-4	Del av metallvaror	0,06	0,13	0,07	0,20
Övriga tjänster	TPI	TPI	Tjänsteprisindex	0,13	0,06	0,08	0,17
Militära stridsfordon	30.4	30	Andra transportmedel		0,13		0,05
Datorer och kringutrustning	26.2	26.2	Datorer och kringutrustning				0,05

Tabell 3. Vikttabell per kostnadspost och motsvarande detaljerade index (2019)

Figur 4. Detaljerade index efter myndighet och anslag jämfört med dagens försvarsprisindex. Årlig genomsnittlig förändring i procent.

		FMV 1.1	FMV1.3	Försvarsmakten 1.1	Försvarsmakten 1.3	Försvarsprisindex
Period 06-19	Medel	1,7	2,0	1,7	0,1	1,6
	Std	2,6	2,9	2,8	2,0	2,4
	Min	-2,7	-3,0	-3,0	-2,8	-2,2
	Max	6,9	7,9	7,2	4,4	6,0
Period 11-19	Medel	1,8	2,0	1,7	0,2	1,2
	Std	2,4	2,7	2,5	2,1	2,7
	Min	-2,7	-3,0	-3,0	-2,8	-2,2
	Max	5,7	6,2	6,0	4,4	6,0

Tabell 4. Historiskt utfall för metodalternativet jämfört med befintligt Försvarsprisindex.

Tre av de fyra serierna ligger över dagens metod i utfall, men inte väsentligt högre. Inkluderingen av kommunikationsutrustning har dragit ned utfallet av denna alternativa prisomräkning. Det är särskilt märkbart på Försvarsmakten 1.3 där datorer och kringutrustning går in med en större vikt. Dessa priser har historiskt utvecklats väldigt svagt till följd av kraftig teknologisk utveckling på en väl konkurrensutsatt marknad. Standardavvikelsen har i tre av de fyra serierna legat över den för jämförelseserien med dagens metod, men endast marginellt. Detta beror på att de ingående serierna till viss del tagit ut varandra.

Fördelar:

- Matchningen till faktiska utgifter för försvaret blir så stark den kan bli vid användning av publicerade officiella index.
- Principerna blir tydliga dvs. priserna för de produktgrupper som försvaret köper in, har på den konkurrensutsatta marknaden haft denna prisutveckling enligt den officiella statistiken.

Nackdelar:

- Trots att metoden är den mest ambitiösa utifrån kriteriet matchning är det ändå troligen svårt att fånga den försvarsspecifika prisutvecklingen. Problemet med svag följsamhet blir större för vissa produktgrupper.
- Sämre robusthet. Konstruktionen, det vill säga ingående index och vägningstal, kommer behöva justeras löpande för att upprätthålla matchningen. De avvägningar som behöver göras kommer att vara svåra och kommer få stor påverkan på prisomräkningen.
- Mer komplex beräkning innebär en lägre transparens.

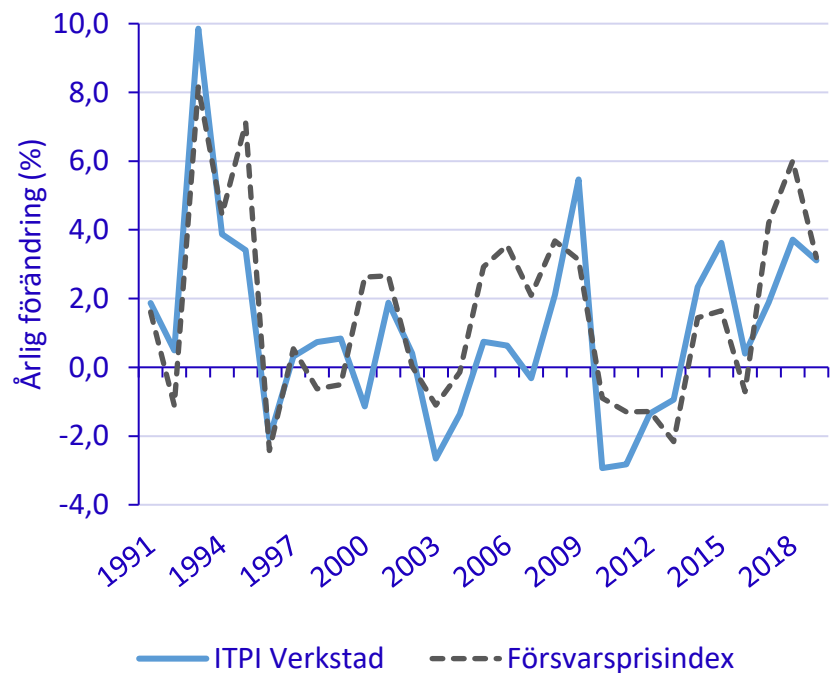

- Riskerar en högre grad av volatilitet jämfört med alla andra alternativ.
- Mindre urval ger en lägre statistiskt tillförlitlighet dvs. högre urvalsosäkerhet och större risk för sekretess i enskilda index.

ITPI SPIN 25-30, 33 Verkstadsvvaror och tjänster

Att använda ITPI för både hemma- och importmarknad innebär en finputsning av dagens metod för prisräkning av försvarsmaterielanslagen (sammanvägning av IMPI för verkstadsvvaror och totala PPI). Genom att välja bort PPI riktas metoden mera mot den faktiska varukorgen. ITPI är en sammanvägning mellan HMPI och IMPI vilket bättre torde spegla den marknad där försvaret gör sina inköp. Genom att inte heller gå på totalnivå borde en del brus i form av ovidkommande produktgrupper att försvinna.

Historiskt utfall jämfört med dagens metod procentuellt årligen

Figur 5. ITPI Verkstad jämfört med dagens Försvarsprisindex. Årlig genomsnittlig förändring i procent.

		ITPI 25-30+33 Verkstadsvaror och tjänster	Försvarsprisindex
Period 91-19	Medel	1,11	1,61
	Std	2,75	2,77
	Min	-2,93	-2,42
	Max	9,85	8,16
Period 91-00	Medel	1,82	1,98
	Std	3,18	3,39
	Min	-2,06	-2,42
	Max	9,85	8,16
Period 01-10	Medel	0,40	1,59
	Std	2,47	1,90
	Min	-2,93	-1,10
	Max	5,46	3,68
Period 11-19	Medel	1,11	1,23
	Std	2,38	2,82
	Min	-2,82	-2,16
	Max	3,71	6,01

Tabell 5. Historiskt utfall för metodalternativet jämfört med befintligt Försvarsprisindex.

Sett över hela perioden 1991-2019 har detta alternativ haft ett lägre utfall än dagens metod. Framför allt är det perioden 2001-2010 som sticker ut med låga värden. Liksom alternativet med de detaljerade indexen är det inkluderingen av kommunikationsutrustning och datorer som historiskt håller nere prisomräkningen. Standardavvikelsen har varit ungefär samma som för dagens metod men lägre den sista perioden 2011-2019.

Fördelar:

- En bättre matchning av produktgrupper och marknader jämfört med dagens metod.
- Högre statistisk tillförlitlighet och lägre volatilitet jämfört med detaljerade index på grund av större urval.

- Eftersom inga skräddarsydda sammanvägningar av produktgrupper och marknader görs ges en högre transparens jämfört med dagens metod och några av de andra föreslagna alternativen
- Inga vägningstal behöver uppdateras vilket ger en robusthet för metoden.

Nackdelar:

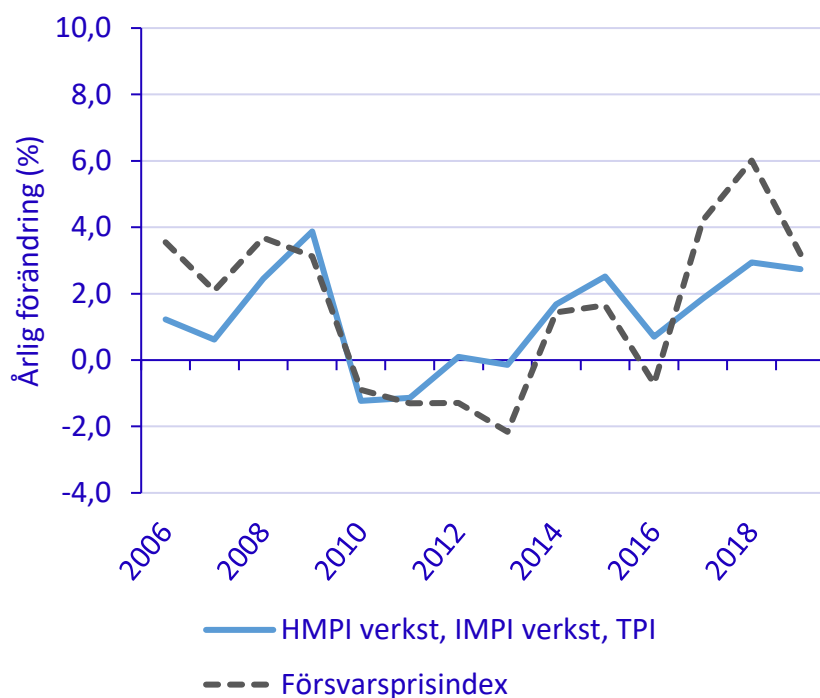
- Relaterat till matchning innehåller metoden också en större andel import än vad försvaret i praktiken har.
- Det är svårt att anpassa matchningen löpande mot ändrade omständigheter utan att ändra metod (jämfört med till exempel alternativet med IMPI verkstad, HMPI verkstad och TPI)
- Tjänsteinslaget i försvarets inköp ingår endast delvis.

HMPI Verkstad, IMPI Verkstad samt TPI

I detta alternativ arbetar vi vidare från ITPI verkstad ovan vilken vi förfinar genom att skräddarsy viktningen mellan hemmamarknad och import samt tar in tjänstedelarna som tidigare saknats.

	HMPI Verkstad	IMPI Verkstad	TPI total
Vägningstal	0,55	0,3	0,15

Tabell 6. Andelar för HMPI verkstad, IMPI Verkstad och TPI Total.

Figur 6. HMPI verkst., IMPI verkst., TPI jämfört med dagens Försvarsprisindex. Årlig genomsnittlig förändring i procent.

		HMPI/ITPI/IMPI	Försvarsprisindex
Period 06-19	Medel	1,30	1,61
	Std	1,55	2,51
	Min	-1,23	-2,16
	Max	3,87	6,01
Period 11-19	Medel	1,25	1,23
	Std	1,44	2,82
	Min	-1,14	-2,16
	Max	2,94	6,01

Tabell 7. Historiskt utfall för metodalternativet jämfört med befintligt Försvarsprisindex.

Detta alternativ har gett ett lägre utfall än dagens metod i genomsnitt sen 2006. Som tidigare påpekats beror detta på att datorer och kommunikationsutrustning får en större vikt här. Mellan 2011 och 2019 har alternativet dock gett ett något högre utfall i genomsnitt. Volatiliteten har varit betydligt lägre över hela perioden.

Fördelar:

- Bättre matchning jämfört med dagens metod, eftersom exporten i PPI inte ingår i metoden.
- Bättre matchning jämfört med ITPI verkstad då en skräddarsydd viktning mellan IMPI och HMPI ingår.
- Bättre matchning jämfört med dagens metod och ITPI verkstad eftersom TPI ingår.
- Relativt låg volatilitet jämfört med dagens metod.

Nackdelar:

- Mindre transparens än ITPI verkstad då ej officiella vägningstal behöver användas.
- Mindre robust då vägningstal behöver uppdateras.

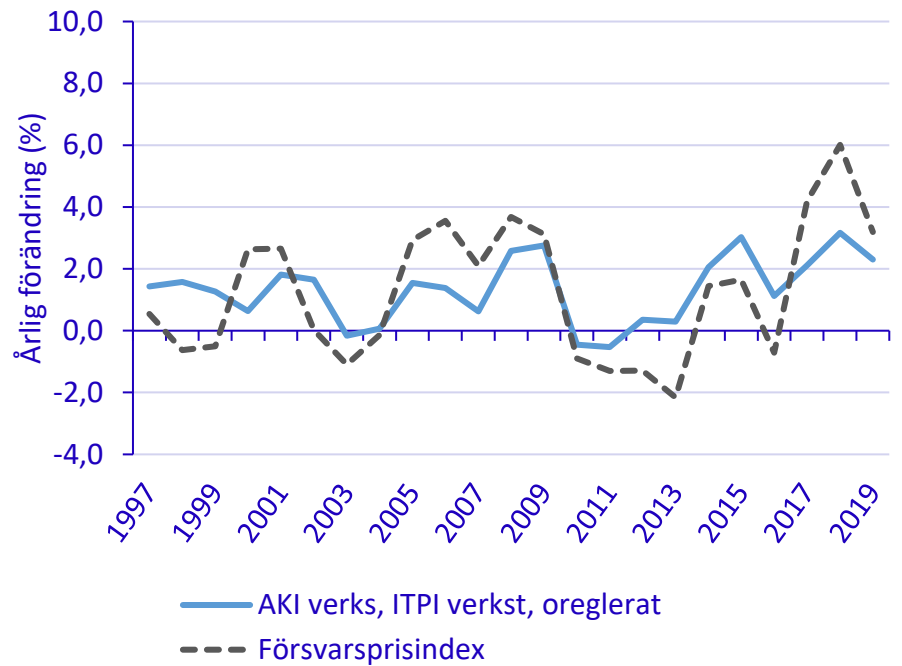
AKI verkstad, ITPI verkstad, oreglerat

Metoden grundar sig på att försvaret i sin tur indexreglerar en del av sina avtal med leverantörer och kan därmed betraktas som en leverantörskostnadsmodell. Detta innebär en principiellt annorlunda modell gentemot övriga då vi inte längre strävar mot försvarets direkta kostnader utan istället försvarets leverantörers kostnader.

Vägningsunderlaget grundar sig på en typisk indexkorg för dessa avtal (som i sin tur grundar sig på leverantörernas kostnader). För många inköp borde därmed utvecklingen på kort sikt vara en god uppskattning på hur försvarets priser utvecklas.

	AKI 25-30, 33	ITPI 25-30, 33	Oreglerat
Vägningstal	0,55	0,35	0,1

Tabell 8. Andelar för HMPI verkstad, IMPI Verkstad och TPI Total.

Figur 7. AKI verkstad, ITPI verkstad och oreglerat jämfört med dagens Försvarsprisindex. Årlig genomsnittlig förändring i procent.

		AKI verkstad, ITPI verkstad, oreglerat	Försvarsprisindex
Period 97-19	Medel	1,3	1,3
	Std	1,1	2,2
	Min	-0,5	-2,2
	Max	3,2	6,0
Period 11-19	Medel	1,5	1,2
	Std	1,2	2,7
	Min	-0,5	-2,2
	Max	3,2	6,0

Tabell 9. Historiskt utfall för metodalternativet jämfört med befintligt Försvarsprisindex.

Detta alternativ har gett i stort sett samma genomsnittliga prisräkningstal som dagens metod sett över perioden 1996-2019. Efter 2011 har den gett ett högre utfall. Volatiliteten över åren har varit betydligt lägre än dagens metod.

Fördelar:

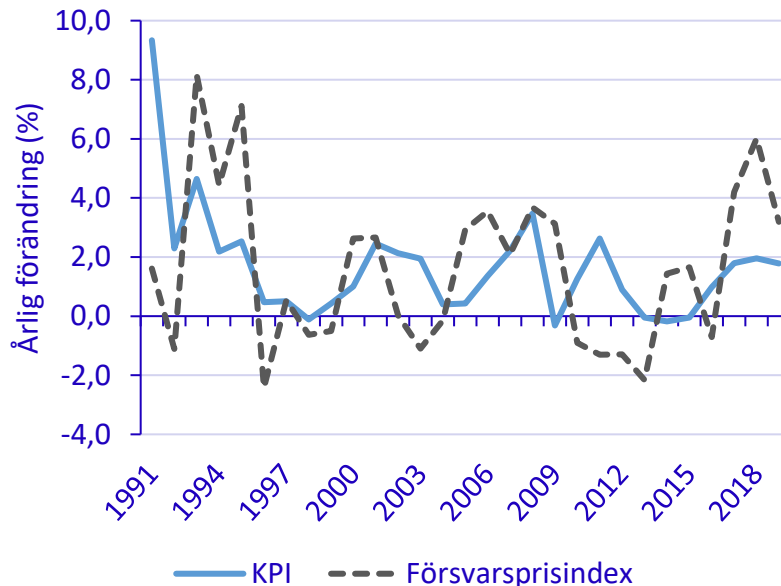
- Har en hög följsamhet med en del av kostnadsmassan åtminstone på kort sikt.
- Fångar till viss del den stora delen tjänsteköp indirekt genom att AKI ingår vilket ger en bättre matchning jämfört med dagens metod.
- Borde ge en stabil och förutsägbar utveckling.

Nackdelar:

- Missar en del av den faktiska prisutvecklingen, den del som följer av omförhandling av avtal.
- Delar av kostnadsmassan indexregleras inte och täcks därmed inte av alternativet.
- Inga incitament till kostnadspress för försvaret utan den prisutveckling som ges i ingångna avtal förs vidare till staten.

KPI

Konsumentprisindex (KPI) är det mest etablerade måttet på den allmänna inflationen i Sverige. Övriga PLO kommer gå över till KPI 2022 vilket skulle innebära harmoniseringsvinster för detta alternativ.

Figur 8. KPI jämfört med dagens Försvarsprisindex. Förändringstal (%), årlig genomsnittlig förändring.

		KPI	Försvarsprisindex
Period 91-19	Medel	1,67	1,61
	Std	1,89	2,77
	Min	-0,32	-2,42
	Max	9,34	8,16
Period 91-00	Medel	2,33	1,98
	Std	2,70	3,39
	Min	-0,12	-2,42
	Max	9,34	8,16
Period 01-10	Medel	1,54	1,59
	Std	1,14	1,90
	Min	-0,32	-1,10
	Max	3,48	3,68
Period 11-19	Medel	1,08	1,23
	Std	1,02	2,82
	Min	-0,18	-2,16
	Max	2,63	6,01

Tabell 10. Historiskt utfall för metodalternativet jämfört med befintligt Försvarsprisindex.

Detta alternativ har gett ett snarlikt utfall i genomsnitt som dagens prisomräkningsmetod. Volatiliteten har varit betydligt lägre.

Fördelar:

- KPI är det mest vedertagna måttet på den allmänna prisutvecklingen i samhället.
- Transparent, inga beräkningar eller vägningstal.
- Robust, inga löpande justeringar av metoden behövs.
- Förutsägbart, penningpolitiskt mål kopplat till KPI som Riksbanken styr mot.
- Förutsägbarhet, många analytiker och myndigheter gör prognoser på lång och kort sikt.
- Betydligt lägre volatilitet jämfört med dagens metod.
- Harmonisering med statens övriga pris- och löneomräkning, som kommer att använda KPI framöver.

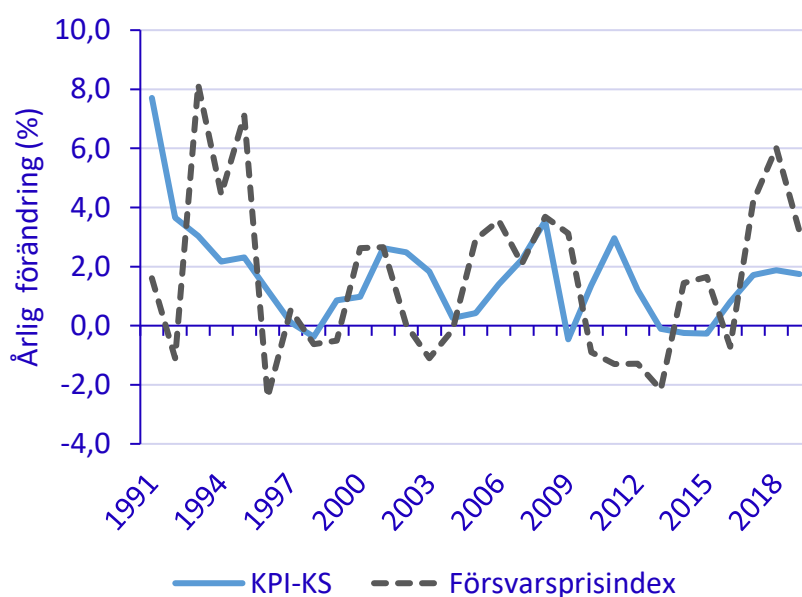
Nackdelar:

- Låg matchning, den varukorg som mäts i KPI är långt ifrån den som försvaret köper.

KPI-KS

KPI-KS är ett alternativ om prisändringar till följd av exempelvis ändrad moms ses som irrelevant för försvarets inköp.

Historiskt utfall jämfört med dagens metod procentuellt årligen

Figur 9. KPI-KS jämfört med dagens Försvarsprisindex. Årlig genomsnittlig förändring i procent.

		KPI-KS	Försvarsprisindex
Period 91-19	Medel	1,62	1,61
	Std	1,67	2,77
	Min	-0,46	-2,42
	Max	7,71	8,16
Period 91-00	Medel	2,16	1,98
	Std	2,20	3,39
	Min	-0,38	-2,42
	Max	7,71	8,16
Period 01-10	Medel	1,57	1,59
	Std	1,23	1,90
	Min	-0,46	-1,10
	Max	3,54	3,68
Period 11-19	Medel	1,08	1,23
	Std	1,12	2,82
	Min	-0,27	-2,16
	Max	2,96	6,01

Tabell 11. Historiskt utfall för metodalternativet jämfört med befintligt Försvarsprisindex.

Detta alternativ har gett ett snarlikt utfall i genomsnitt som dagens prisomräkningsmetod. Volatiliteten har varit betydligt lägre.

För- och nackdelar med detta alternativ är i stort det samma som för KPI men med följande skillnader.

Fördelar:

- Bättre matchning mot försvarets kostnader avseende effekter av ändrade skatter

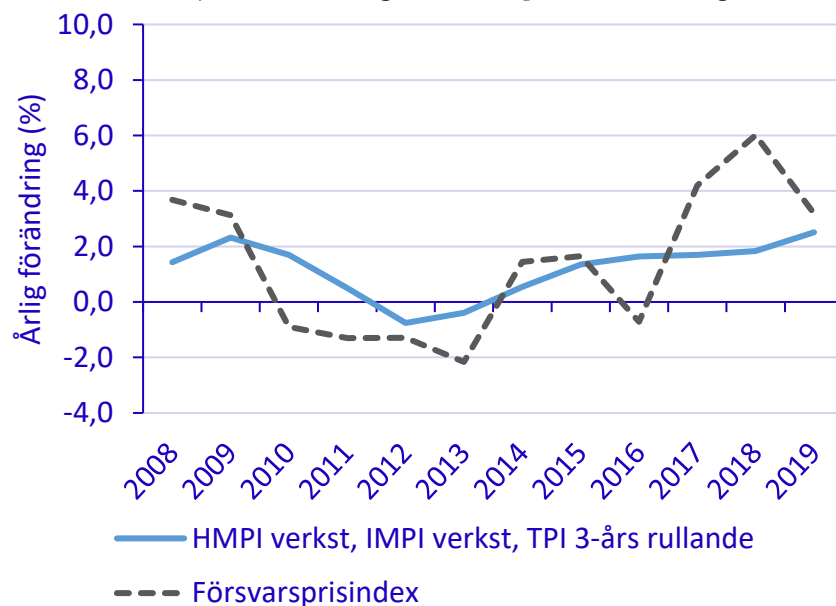
Nackdelar:

- Harmonisering med övriga pris- och löneomräkning inom staten blir inte lika tydlig

Rullande 3-årsgenomsnitt på Verkstad HMPI, verkstad IMPI och TPI

För att minska volatilitet och ändå rensa för inflation på längre sikt kan ett rullande genomsnitt användas. Detta kan göras med alla alternativ och med olika långa rullande genomsnitt.

Historiskt utfall jämfört med dagens metod procentuellt årligen

Figur 10. HMPI verkstad, IMPI verkstad och TPI 3-års rullande, jämfört med dagens Försvarsprisindex- Årlig genomsnittlig förändring i procent.

		3-års rullande IMPI/HMPI/TPI	Försvarsprisindex
Period 08-19	Medel	1,20	1,41
	Std	0,98	2,54
	Min	-0,76	-2,16
	Max	2,51	6,01
Period 11-19	Medel	0,99	1,23
	Std	1,03	2,66
	Min	-0,76	-2,16
	Max	2,51	6,01

Tabell 12. Historiskt utfall för metodalternativet jämfört med befintligt Försvarsprisindex.

Detta alternativ har historiskt legat på en lägre nivå än dagens metod i genomsnitt. Genomsnittet blir på lång sikt samma som för alternativet utan rullande medelvärde. Volatiliteten har varit betydligt lägre och kommer alltid bli det när ett rullande medelvärde används. Detta gäller såväl standardavvikelse, minimivärde och maximivärde.

Fördelar:

- Den stora fördelen med metoden med rullande medelvärde är att det ger en lägre volatilitet.

Nackdelar:

- Trögrörligt, kompensation för en prisförändringar slår igenom med stor fördröjning.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis vill vi poängtera att det finns ett oändligt antal alternativ. Dessa som här presenteras bör endast ses som ett axplock av typexempel och en inledning på diskussionen kring vilka kriterier som är viktigast. Alla alternativ kan justeras och finslipas.

Historisk utveckling är endast en illustration och behöver inte säga något om hur indexen utvecklas framöver.

	Period 2010-2019			
	Medel	std	Min	Max
Försvarsprisindex	1,0	2,7	-2,2	6,0
Detaljerade index: FMV 1.1	1,4	2,6	-2,7	5,7
Detaljerade index: FMV1.3	1,6	3,0	-3,0	6,2
Detaljerade index: Försv. 1.1	1,4	2,8	-3,0	6,0
Detaljerade index: Försv. 1.3	0,0	2,2	-2,8	4,4
ITPI Verkstad	0,7	2,6	-2,9	3,7
HMPI verkst, IMPI verkst, TPI	1,0	1,6	-1,2	2,9
AKI verks, ITPI verkst, oreglerat	1,3	1,4	-0,5	3,2
KPI	1,1	1,0	-0,2	2,6
KPI-KS	1,1	1,1	-0,3	3,0
HMPI verkst, IMPI verkst, TPI 3-års rullande	1,1	1,1	-0,8	2,5

Tabell 12. Sammanställning av historiskt utfall för metodalternativen jämfört med befintligt Försvarsprisindex. Period 2010-2019.

Slutsatser

Syftet med att prisomräkna försvarsmaterielen är att kompensera för prisförändringar men inte reella förändringar av försvarets inköp och vidmakthållande av materiel. Dagens metod och även de föreslagna metoderna i denna rapport utgår från riktlinjerna för pris- och löneomräkningen. Det innebär att prisutveckling i den konkurrensutsatta sektorn används för att kompensera för försvarsspecifik prisutveckling. Syftet med dagens prisomräkning kan uppfattas som otydlig om prisutvecklingen inom den konkurrensutsatta sektorn avviker från den försvarsspecifika prisutvecklingen. I det avseendet skiljer sig inte de föreslagna metoderna från nuvarande.

Det är dock SCB:s bedömning att konstruktionen för dagens prisomräkning kan förbättras med någon av de i rapporten föreslagna metoderna.

Ingen av de föreslagna metoderna, eller nuvarande metod, är bra utifrån alla kriterier. Avvägningar mellan de olika förslagen är därför nödvändigt.

Matchningen mot försvarets varukorg kan förbättras genom att utgå från ITPI istället för PPI, eftersom ITPI bättre matchar den marknad där försvaret gör sina inköp. Genom att välja aggregatet ITPI för verkstadsvaor och tjänster blir metoden mer transparent och robust än dagens metod, eftersom sammanvägningar av marknader med viktunderlag från försvaret inte behövs och därmed inte heller behöver uppdateras regelbundet.

Matchningen mot försvarets varukorg kan förbättras ytterligare genom att skraddarsy viktningen mellan hemma- och importmarknad och samtidigt ta med tjänstepriser, vilka delvis saknas i dagens metod. En högre matchning ställs här mot lägre transparens och robusthet eftersom en viktning används i alternativet liksom i nuvarande metod.

Matchningen kan förbättras än mer om prisomräkningen istället utgår från detaljerade index. Det är så långt vi kommer med att få en så hög matchning som möjligt mellan försvarets varukorg och de officiella prisindex som SCB publicerar. Nackdelarna blir samtidigt tydligare i form av en högre volatilitet och prisomräkningen blir också mindre robust dvs. i högre grad känslig för vilka index som väljs i konstruktionen och hur dessa vägs samman. Fördelen med en hög matchning ska samtidigt ställas mot att det troligen ändå är svårt att fånga den försvarsspecifika prisutvecklingen över tid med prisindex i officiell statistik. Anledningen till det är bland annat den speciella marknad som försvaret verkar på samt den eftersläpning som ligger i systemet.

Ett annat tänkbart alternativ utgår från försvarets leverantörers kostnader istället för prisutvecklingen för försvarets direkta kostnader. Fördelen med en sådan metod är att den har en följsamhet mot en del av försvarets kostnadsmassa på kort sikt. Den ger också en mer stabil och förutsägbar utveckling än dagens metod. Samtidigt finns tydliga nackdelar, då endast en del av kostnadsmassan inkluderas och endast en del av prisutvecklingen för denna kostnadsmassa inkluderas.

Avslutningsvis föreslås alternativ där vi ger liten prioritet till matchningen med försvarets varukorg, och följsamhet med försvarets faktiska prisutveckling, och istället utgår från konsumentprisutvecklingen enligt KPI eller KPI-KS. Fördelarna med att utgå från KPI är en högre transparens, förutsägbarhet och robusthet och samtidigt en betydligt lägre volatilitet. En annan fördel med metoden är en högre grad av harmonisering med statens övriga pris- och löneomräkning.

Referenser

ESV 2010. *Översyn av försvarsprisindex för materiel*

ESV 2018. *ESV:s bedömning av ändamålsenligheten i Försvarsmaktens investeringsplan, dnr 2018-00176.*

Finansutskottet 2010. Finansutskottets betänkande 2010/11:FiU1, Prop. 2010/11:1

FOI 2014. *Försvarsmaktens ekonomiska förutsättningar – anslagstilldelning, kostnadsutveckling och priskompensation*, rapport FOI-R--3901—SE.

FOI 2020. *Försvarsprisindex –FPI Bakgrund och utgångspunkter för ett reviderat index*, Peter Nordlund, rapport FOI-D--4775—SE

FMV 2019. *Fördjupad redovisning avseende prisomräkning*

FMV 2019. *Redovisning av uppdrag avseende utvecklade metoder för investeringsplanering i relation till index- och valutafluktuationer*

FO96/866/ESU. Regeringsbeslut 1996-03-28.

Prop. 92/93:100. *Förslag till statsbudget för budgetåret 1993/94*, Stockholm: Finansdepartementet

Prop. 2010/11:1. *Budgetpropositionen för 2011*, Stockholm: Finansdepartementet

Prop 2019/20:1. *Budgetpropositionen för 2020*, Stockholm: Finansdepartementet

Prop. 2020/21:1. *Budgetpropositionen för 2021*, Stockholm: Finansdepartementet

SFS 2002:831. *Förordning om myndigheters rätt till kompensation för ingående mervärdesskatt*, Stockholm: Finansdepartementet

SFS 2009:400. *Offentlighets- och sekretesslagen*, Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 2011:1029. *Lag om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet*, Stockholm: Finansdepartementet

SFS 2016:1145. *Lag om offentlig upphandling*, Stockholm: Finansdepartementet

SCB 2009. *Kartläggning av försvarsprisindex*

SCB 2020. *Statistikens framställning - Prisindex i producent- och importled*, Tillgänglig online:

<https://www.scb.se/contentassets/6ae95498bca94366a437660a68358597/pr0301-staf-2020-mf-200229.pdf>

SOU 1999:124. *Konsumentprisindex*, Stockholm: Finansdepartementet

Statskontoret 2018. *När planeringen möte verkligheten – Försvarsmaktens interna ledning, styrning och uppföljning*, rapport till regeringen, 2018:27.

Bilagor

Regeringen

SCB
Dnr A2020/2361

Avd ES

Ink 2020-06-23

Besv senast _____

GD-föredr _____

Finansdepartementet

Regeringsbeslut

12

2020-06-17
FI2020/02877/BATOT

Statistiska centralbyrån
701 89 Örebro

Uppdrag att redovisa alternativa prisräkningsmetoder för försvarsmaterielanslagen

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Statistiska centralbyrån (SCB) att identifiera och redovisa alternativa metoder för att prisräkna försvarsmaterielanslagen.

Redovisade metoder ska utgå från de riktlinjer för pris- och löneomräkning som riksdagen har beslutat (prop. 2010/11:1, bet 2010/11:FiU1, rskr. 2010/11:64). Metoderna ska kännetecknas av en hög förutsägbarhet och generera omräkningstal med en låg grad av årlig variation. SCB ska redovisa för- och nackdelar med de redovisade metoderna samt bedöma konsekvenserna av dessa jämfört med dagens metod.

SCB ska under uppdragets genomförande inhämta synpunkter från Ekonomistyrningsverket (ESV), Försvarsmakten och Försvarets materielverk ska på begäran bistå SCB med underlag.

Uppdraget ska redovisas till regeringen (Finansdepartementet) senast den 13 november 2020.

SCB får för uppdragets genomförande använda högst 300 000 kronor. Kostnaderna ska belasta utgiftsområde 1 Rikets styrelse, anslaget 4:1 Regeringskansliet m.m., anslagspost 1 Till Regeringskansliets disposition, budgetram 5 Försvarsdepartementet.

Bakgrund

De delar av anslagen 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap och 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar, inom utgiftsområde 6 Försvar och

samhällets krisberedskap, som avser anskaffning och vidmakthållande av försvarsmateriel prisomräknas med försvarsprisindex (FPI).

Statskontoret har i en rapport om Försvarsmaktens interna ledning, styrning och uppföljning (Statskontoret 2018:27) konstaterat att utformningen av FPI har stor betydelse för Försvarsmaktens förutsättningar att planera sin verksamhet. I rapporten framhåller Statskontoret vidare att det i dag råder delade meningar om syftet med och principerna bakom indexet.

Nuvarande metod för omräkning av FPI beslutades 2011 (prop. 2010/11:1, bet. 2010/11:FiU1, rskr. 2010/11:64), efter en översyn av Ekonomistyrningsverket (ESV 2010:18). Regeringen konstaterade i den bakomliggande propositionen bl.a. att målsättningen med FPI, liksom med den generella pris- och löneomräkningen, är att politiska beslut och prioriteringar kring öknings eller minskningar av resurser inom verksamhetsområdet ska avse reella förändringar. Syftet med FPI i den statliga budgetprocessen är därmed att skilja ut inflation från den totala förändringen av kostnaderna inom materielanslagen.

Den nuvarande metoden innebär att importprisindex för verkstadsindustrin och producentprisindex viktas samman utifrån hur stora delar av anslagsbaserna som används för importerad respektive inhemskt producerad materiel. Vid prisomräkningen av försvarets materielanslag ska de riktlinjer som riksdagen har beslutat om som grund för den generella pris- och löneomräkningen tillämpas. Enligt riktlinjerna ska verksamheten prövas som en helhet och anslagsnivån vara ett uttryck för beslutad och förväntad ambitionsnivå i verksamheten. Kompensation för kostnadsökningar inom samtliga resursslags ska fastställas med utgångspunkt i den allmänna prisutvecklingen inom den konkurrensutsatta sektorn (prop. 1992/93:100, bet. 1992/93:FiU20, rskr. 1992/93:189).

Mot bakgrund av bl.a. Statskontorets rapport finns behov av att inom ramen för riktlinjerna för den generella pris- och löneomräkningen identifiera och redovisa alternativa metoder för att prisomräkna berörda anslag.

På regeringens vägnar

Magdalena Andersson

Johan Karlander

Kopia till

Försvarsdepartementet
Finansdepartementet/OFA
Ekonomistyrningsverket
Fortifikationsverket
Försvarets materielverk
Försvarsmakten
Statkonstret
Totalförsvarets forskningsinstitut

SCB beskriver Sverige

Statistikmyndigheten SCB förser samhället med statistik för beslutsfattande, debatt och forskning. Vi gör det på uppdrag av regeringen, myndigheter, forskare och näringsliv. Vår statistik bidrar till en faktabaserad samhällsdebatt och väl underbyggda beslut.